

Polski Instytut Studiów Zaawansowanych PAN

Polish Institute of Advanced Studies (PIASt) rozpoczął działalność w strukturach Polskiej Akademii Nauk 2 stycznia 2017 r. w tymczasowej (do września 2018 r.) siedzibie udostępnionej przez Instytut Sztuki PAN.

Założenia jego funkcjonowania oparte są na doświadczeniach kilkudziesięciu podobnych placówek działających na 4 kontynentach. Ich pierwowzorem był Institute for Advanced Study, ustanowiony w Princeton 2 maja 1930 r. Przestrzegającym tam do dzisiaj założeniem jest, że „Instytut powinien być mały i elastyczny; [...] powinien być prosty, wygodny i cichy, ale nie wyizolowany; nie powinien się obawiać żadnych wyzwań ani jakichkolwiek nacisków, które mogłyby skłaniać badaczy do uprzedzeń faworyzujących lub wykluczających jakiekolwiek rozwiązanie badanych problemów; powinien też zapewniać warunki, spokój i czas niezbędne do fundamentalnych badań nieznanego. Badacze powinni mieć całkowitą swobodę intelektualną i być całkowicie wolni od obowiązków administracyjnych”.

Te podstawowe zasady legły u podstaw uruchamiania (głównie w Europie) kolejnych Instytutów Badań Zaawansowanych, które różnie regulują szczegółowe zasady swojego działania, mają różne struktury organizacyjne, różne umiejscowienie w krajowych strukturach nauki i zróżnicowane podstawy finansowe.

Jak większość takich placówek, również Instytut PIASt koncentruje się na realizacji projektów badawczych z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, pozostając jednocześnie otwartym na projekty przekrojowe w ujęciu interdyscyplinarnym, tworząc interdyscyplinarną i międzynarodową platformę współpracy naukowej dla tych dyscyplin.

Przedmiotem działań Instytutu jest promowanie wymiany naukowej i intelektualnej przez tworzenie wspólnoty badaczy, którzy zbierają się na okres roku akademickiego, by pisać, dyskutować i swobodnie wymieniać poglądy. Stypendyści, zwolnieni z obowiązków dydaktycznych i administracyjnych, mogą kontynuować lub inicjować swoje projekty w pobudzającym do rozważań i innowacji międzynarodowym środowisku uczonych.

Wobec braku czasu na ogłoszenie i przeprowadzenie konkursu, pierwszymi gośćmi Instytutu zostali, zaproszeni imiennie, czterej profesorowie z Francji, Niemiec, Wielkiej Brytanii i Włoch, którzy spędzili w Warszawie po 5 miesięcy (marzec–lipiec 2017 r.). W tym czasie współpracowali z polskimi środowiskami naukowymi oraz przygotowali do publikacji trzy książki i kilka artykułów. Prof. Victor Rosenthal z Instytutu Marcela Maussa w Paryżu zakończył książkę pt. *Voix de l'intérieur/Voices from Within*. Prof. Michael Esch z Instytutu Leibniza w Lipsku prowadził kwerendę archiwalną do opracowania zagadnienia imigracji do Polski w czasach PRL. Prof. Ian Wood z Uniwersytetu w Leeds podjął się nowego spojrzenia na postać św. Wojciecha-Adalberta, co podsumował w artykułach przyjętych do druku w polskich czasopiśmie. Prof. Riccardo Pozzo z Uniwersytetu w Weronie pracował nad dziełem *Mediterranean Migration Studies – Understanding*

and Tackling the Migration Challenge i ukończył książkę *History of Philosophy and the Reflective Society. New Studies in the History and Historiography of Philosophy*. Wszystkie te publikacje muszą zawierać informację, że powstały w trakcie pobytu w Instytucie PIASt.

Już podczas pobytu w Polsce wspomnianej pierwszej grupy stypendystów ogłoszony został otwarty konkurs na stypendia pobytowe na rok akademicki 2017–2018. Zgodnie z zasadami obowiązującymi w stowarzyszeniu europejskich instytutów badań zaawansowanych (NetIAS), postawą procedowania była zasada bezstronności i skupienia się na naukowej wartości zgłoszonych wniosków. Ich selekcję przeprowadzono w trzech etapach: analiza poprawności formalnej, anonimowe recenzowanie i ostateczna selekcja, dokonana przez dziesięcioosobowy Scientific Advisory Board (SAB), złożoną z badaczy z Chorwacji, Francji, Irlandii, Niemiec, Norwegii, Polski i USA.

Okazało się, że od razu Instytut PIASt stał się atrakcyjnym miejscem pracy badawczej dla uczonych z całego świata. Na pierwszy konkurs, ogłoszony niespełna dwa miesiące po jego oficjalnej inauguracji, zgłosiło się bowiem blisko 60 kandydatów, którym Regulamin daje wybór między stypendium 5- albo 10-miesięcznym. Umożliwiło to zaproszenie w roku akademickim 2017–2018 17 uczonych z Europy (Francja, Niemcy, Rosja, Rumunia, Serbia, Szwecja i Wielka Brytania), Azji (Hongkong i Izrael) i z obu Ameryk (Brazylia i USA).

Podobnie jak inne instytuty zrzeszone w NetIAS, Instytut PIASt zapewnia swoim stypendystom miejsce pracy, mieszkania i zwrot kosztów podróży oraz wsparcie w kwestiach organizacyjnych, jak i w sprawach prywatnych.

W 2017 r. nasi stypendyści przedstawili 21 wykładów, zarówno w siedzibie Instytutu, jak i w ośrodkach badawczych w Warszawie, Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu. Nawiązali też szereg kontaktów z instytutami Polskiej Akademii Nauki i z uniwersytetami, Niemieckim Instytutem Historycznym, Żydowskim Instytutem Historycznym, Centrum Nauki Kopernik oraz Instytutem Pamięci Narodowej. PIASt będzie stopniowo zwiększał zasięg odbiorców tworzonej w nim wiedzy przez promocję różnorodnych wydarzeń, np. wykładów gościnnych czy otwartych seminariów.

Praktycznymi przejawami pierwszych kontaktów jest umowa o współpracy paryskiego Instytutu Marcela Maussa z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN oraz włączenie Centrum Nauki Kopernik i Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego do międzynarodowego konsorcjum aplikującego o duży grant z europejskiego programu „Science with and for Society” (SwafS).

W październiku 2017 r. ogłoszono konkurs na 10 stypendiów na rok akademicki 2018–2019, o które aplikowało 35 osób. Dwa dodatkowe stypendia sfinansowała organizacja EURIAS (European Institutes for Advanced Studies). Standardowa procedura selekcji wyłoniła 16 badaczy z Chorwacji, Francji, Iranu, Holandii, Kanady, Niemiec, Rumunii, Włoch i z Ukrainy.

We wrześniu 2018 r. Instytut przeniesie się do stałej siedziby przy ul. Jaracza na warszawskim Powiślu.

PRZEMYSŁAW URBAŃCZYK

Dyrektor PIASt